

Марко РАДОВИЋ
докторанд Правног факултета Универзитета у Београду

ПОТРАЖИВАЊА НА ОСНОВУ ИСПОРУЧЕНЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ И ТОПЛОТНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Резиме

Обрачун и најлаша пошраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије узрокују бројне дилеме у судској пракси и правној теорији. Питања везана за задовољење са извршењем обавезе, обрачун зајезне камаше, засшарелосш, само су нека од сшорних, за која не постоји јасан и несумњив одговор. Вешина изнешних дилема повезане су са специфичним тумачењем правне природе наведених пошраживања.

Ошуда је циљ овој рада да укаже на постојање правних дилема поводом природе пошраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије и последица које специфичносш природе ових пошраживања намеће. Тежиће се и предлашању одговора на изложена сшорна правна питања или макар указаши на смернице ка мошшним начинима њиховој реулисања.

Можда је најприкладнији моменаш за указивање на постојеће дилеме поводом пошраживања по основу испоручене електричне енергије у време јавне расправе о Преднацршу Грађанској законика Републике Србије. Тако и изношење одређених предлоа за њихово превазилажење догашно добија на значају.

Кључне речи: *пошраживања, електрична енергија, топлотна енергија, камаша.*

I Увод

Производња, пренос и дистрибуција електричне енергије представљају делатност од општег интереса,¹ док производња и дистрибуција топлотне енергије спадају у ред комуналних делатности.² У већини случајева делатности од општег интереса обављају јавна предузећа која оснива Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе.³ Уређивање комуналних делатности у надлежности је јединица локалне самоуправе, само изузетно Владе Републике Србије.⁴ Јединице локалне самоуправе могу обављање комуналних делатности поверити јавним предузећима, привредним друштвима, предузетницима или другим привредним субјектима.⁵ Без обзира на то, практична искуства потврђују да је вршење делатности од општег интереса и комуналних делатности под контролом извршне власти. Утицај извршне власти нарочито је видљив код персоналних решења у органима управљања јавним предузећима, вршења надзора, политике формирања цена, па и питања принудне наплате потраживања.⁶

С друге стране, корисници испоручене електричне и топлотне енергије су потрошачи и правна лица, којима су ови облици енергије насушна потреба. Без електричне и топлотне енергије живот савремене-

1 Прописано чл. 2 Закона о јавним предузећима (*Сл. гласник РС*, бр. 119/2012, 116/2013 – аутентично тумачење и 44/2014 – др. закон, даље у фуснотама: Закон о јавним предузећима), у вези са чл. 1, ст. 1 Закона о енергетици (*Сл. гласник РС*, бр. 145/2014).

2 Закон о комуналним делатностима (*Сл. гласник РС*, бр. 88/2011, даље у фуснотама: Закон о комуналним делатностима), чл. 2, ст. 3, тач. 3.

3 Сходно чл. 3, ст. 2 Закона о јавним предузећима, поред јавних предузећа, делатност од општег интереса може обављати и друштво капитала чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе и њихова зависна друштва, као и друштво капитала и предузетник, у складу са законом којим се уређује њихов правни положај, када им надлежни орган повери обављање те делатности.

4 Закон о комуналним делатностима, чл. 4 и 5.

5 Закон о комуналним делатностима, чл. 5, ст. 3.

6 Примера ради, током августа месеца 2014. године отпочета је активност принудног искључења електричне енергије због неизмирених дуговања за око 100.000 домаћинства, по искључивом налогу Владе Републике Србије спроведеном од стране привредног друштва „ЕПС Снабдевање“ ДОО Београд. Извор: http://www.politika.rs/rubrike/Ekonomija/Od-sutra-prinudna-naplata-za-100_000-duznika-za-struju.lt.html.

Исто тако, ЈКП „Инфостан“ Београд отпочео је акцију принудне наплате потраживања насталих за услуге инфостана, у које спада и испорука топлотне енергије, на основу закључка Градског већа Града Београда. Извор: <http://www.beograd.rs/cms/view.php?id=1340633>.

ном човеку готово је незамислив. У највећем броју случајева корисници ступају у облигационе односе са испоручиоцима без нарочитог познавања правних норми и могућности да своја права адекватно заштите. Практично своје обавезе испуњавају по аутоматизму, често не пуштајући се у анализу садржине обавезе коју испуњавају. Због таквог понашања изложени су ризику да према њима норме облигационог права буду погрешно примењене а да то прође готово непримењено. Понекад постоји неизвесност, а понекад и несагласност о томе како би испоручиоци електричне и топлотне енергије требало да се понашају у датој ситуацији да би њихово понашање било правно ваљано и да права корисника не буду угрожена. Неизвесност у примени материјалног права од стране испоручилаца у облигацијама поводом испоруке електричне и топлотне енергије није прихватљива, јер понашање испоручилаца електричне и топлотне енергије које евентуално није у складу позитивним прописима често не бива оспоравано и потом осујећено правном санкцијом, па тако може доћи до нарушавања не само интереса корисника већ и самог објективног правног поретка. Зато ваља посебну пажњу посветити питањима везаним за примену права у облигацијама поводом испоруке електричне и топлотне енергије.

Бројне дилеме поводом обрачуна и наплате потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије узроковане су специфичним тумачењем правне природе ових потраживања. Када корисник испоручене електричне и топлотне енергије пада у доцњу са извршењем своје обавезе? У ком моменту се сматра да је корисник ових облика енергије уредно позван од испоручиоца да изврши своју обавезу плаћања дуга за извршену испоруку? Ко ће и на који начин извршити обрачун затезне камате? Који је период неопходан ради наступања застарелости тражења затезне камате обрачунате на главницу потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије? То су нека од основних питања са којима се правна теорија и судска пракса сусрећу у вези са облигацијама поводом испоруке електричне и топлотне енергије, а поводом којих не постоји јасан и несумњив одговор.

Отуда је циљ овог рада да укаже на постојање правних дилема поводом природе потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергију и последица које специфичност природе ових потраживања намеће. Тежиће се и предлагању одговора на изложена спорна правна питања или макар указати на смернице ка могућим начинима њиховог регулисања. Правна неукост једне стране у облигационом односу не сме бити искоришћена науштрб правилне примене права, већ у облигацијама увек морамо тежити принципу да „дајемо што смо на то обавезни, и добијамо стога што на то имамо право.“⁷

7 Ј. Радишић, *Облигационо право*, Номос д.о.о., Београд, 2004, стр. 5.

Можда најприкладнији моменат за указивање на дилеме у вези са потраживањима по основу испоручене електричне енергије јесте период трајања јавне расправе о Преднацрту Грађанског законика Републике Србије. Зато ће у раду бити говора и о могућим решењима која би допринела превазилажењу постојећих недоумица у судској пракси и правној теорији.

II Правна природа потраживања на основу испоручене електричне и топлотне енергије

1. Становиште наше судске праксе

Питање правне природе потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије заокупља пажњу правне умности већ готово три деценије, а практично још од отпочињања примене позитивног облигационог закона.⁸ Нарочито су приметне опречности међу појединим становиштима у правној теорији са једне стране и установљеној судској пракси са друге.

У судској пракси готово четврт века доминира став манифестован у закључку судија судова највише инстанце, да потраживања настала по основу испоручене електричне и топлотне енергије не спадају у повремена потраживања.⁹ Образложење оваквог закључка засновано је на наводима да Закон о облигационим односима у делу у којем говори о признаници прописује: „Ако дужник повремених давања као што су закупнине и друга потраживања која се повремено обрачунавају, као што су она која настају утрошком електричне енергије или воде, или употребом телефона има признаницу...“.¹⁰ Изложена законска одредба у судској пракси основ је становишта да законодавац прави разлику између повремених потраживања (каква је закупнина) и оних која се само повремено обрачунавају за која су као примери наведена потраживања која настају утрошком електричне енергије или воде, употребе телефона и сл.¹¹ Наводи се и да Закон о облигационим односима прописује да:

8 Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89, и 59/89 и Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, даље у фуснотама: Закон о облигационим односима).

9 Овакав став првобитно је заузет у Закључку бр. 14/89 донетом на Саветовању грађанских и грађанско – привредних одељења Савезног суда, врховних судова и Врховног војног суда СФРЈ од 25. и 26.5.1989. године. Објављен у: *Билтен судске праксе Врховног суда*, Београд, бр. 3/2008 (Тридесет година примене Закона о облигационим односима у судској пракси), стр. 83–84.

10 Закон о облигационим односима, чл. 321, ст. 4.

11 Истоветан приступ заступљен у каснијој судској пракси: Пресуда Вишег трговинског суда у Београду, Пж. бр. 9502/92 од 13.12.1992. године; Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. бр. 354172012 од 20.2.2013. године; Пресуда Привредног

„потраживања повремених давања која доспевају годишње или у краћим временским размацама (повремена потраживања) ... застаревају за три године од доспелости сваког појединог давања“, а „исто важи за ануите-те ... али не важи за отплате у оброцима и друга делимична испуњења“.¹² Анализом оваквог законског одређења у судској пракси уочава се различито регулисање рока застарелости потраживања повремених давања и оних која се само делимично испуњавају – плаћају. Даље се указује да се употребом појма „повремена давања и потраживања која се повремено обрачунавају, односно делимична испуњења“, прави разлика између потраживања која представљају повремена давања (какав карактер има станарина) од оних која се само делимично испуњавају – плаћају, каква су потраживања за комуналне услуге.¹³ Из тога је закључено да у свим случајевима када повремене исплате чине делимично испуњење обавезе нису у питању повремена новчана давања, већ само делимично плаћање дуга сагласно одредбама општих услова, односно уговора који чине основ плаћања. Уз указану аргументацију, заузимању описаног става судске праксе допринело је и тадашње образложење да „захуктала инфлација и висока каматна стопа значи погодност неуредних дужника на штету средстава даваоца услуга ако би се заузео супротан став од изнетог“.¹⁴

2. Теоријскоправни приступ

Како правна теорија увек тежи научној истини, дозвољена су и другачија мишљења од устаљених схватања судијских ауторитета. Насупрот судској пракси, ту нема опасности од укидања одлуке од више инстанце, већ је теоријско мишљење подложно правној критици.¹⁵ Отуда је у теорији права заступљен и другачији приступ тумачењу правне природе потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије. Она се од стране појединих аутора третирају као повремена потраживања.¹⁶ Иако чини реткост, овакав приступ видљив је и у

апелационог суда, Пж. бр. 2502/14 од 13.8.2014. године; потом одговор на питање бр. 13 привредних судова потврђен на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 12. и 14.11.2013. године, *Билтен судске праксе Привредног апелационог суда*, бр. 3/2013, Београд, стр. 73.

12 Закон о облигационим односима, чл. 372, ст. 1 и 2.

13 *Билтен судске праксе Врховног суда*, бр. 3/2008, Београд, стр. 83. Исто: *Билтен судске праксе привредних судова*, бр. 1/96, стр. 5.

14 *Билтен судске праксе Врховног суда*, бр. 3/2008, Београд, стр. 83.

15 М. Васиљевић, *Трговинско право*, 10. издање, 2008, стр. 37–38.

16 В. Круљ, *Коментар закона о облигационим односима* (редактори: Благојевић и Круљ), I свеска, Београд, 1980, стр. 845–846. И у: С. Перовић (уредник), *Коментар закона о облигационим односима*, Београд, 1995, стр. 723, наведено је да су у ставу

појединим судским одлукама, готово као изузетак од устаљеног становишта судске праксе.¹⁷

Постојана мимоилажења становишта судске праксе и појединих правних теоретичара довољан су разлог за подробну анализу позитивних облигационоправних норми. Увођењем од стране судске праксе тзв. „потраживања која се повремено обрачунавају“ као посебне категорије потраживања, нарушила би се законска подела потраживања на она која доспевају у једном укупном износу и потраживања која доспевају повремено. Другим речима, уводи се у правни систем категорија потраживања коју облигациони закон не регулише на посебан начин. Отуда се у духу позитивног законског одређења потраживања настала по основу електричне и топлотне енергије могу посматрати или као повремена потраживања или се сваки периодични обрачун износа дуга за испоручену електричну енергију може третирати као самостално потраживање.

Примећује се да Закон о облигационим односима не дефинише појам повремених потраживања (давања), већ само прописује њихове законске одлике.¹⁸ Повремена потраживања одликује да доспевају годишње или у краћим размацама времена. Она могу бити споредна потраживања, као што је потраживање камата, а може се радити и о таквим повременим потраживањима у којима се исцрпљује само право, попут потраживања издржавања. Регулисан је рок застарелости повремених потраживања. Закон прописује и да ако дужник повремених давања, попут закупнине, и других потраживања која се повремено обрачунавају, као што су она која настају утрошком електричне енергије или воде, или употребом телефона, има признаницу да је исплатио доцније доспело потраживање претпоставља се да је исплатио и она која су раније доспела.¹⁹

Из напред изнетог законског одређења може се извести као општи принцип да су повремена потраживања она која доспевају годишње или у краћим одређеним временским размацама, било да се ради о споредним потраживањима или и оним у којима се исцрпљује само право.

Наспрам повремених потраживања разликују се ануитети, који би се могли посматрати као једнаки унапред утврђени повремени из-

---

4., члана 321. Закона о облигационим односима „наведена, примера ради, повремена давања по основу закупа (закупнина), утрошка електричне енергије, воде или употребе телефона.“ Из овакве формулације може се закључити да се и у овом случају потраживање по основу утрошене електричне енергије тумачи као повремено потраживање (давање).

17 Примера ради видети: Пресуда Вишег привредног суда у Београду, Пж. бр. 3965/98 од 23.9.1998. године.

18 Закон о облигационим односима, чл. 372, ст. 1.

19 Закон о облигационим односима, чл. 321, ст. 4.

носи којима се отплаћују главница и камате. Ради се дакле о мешовитој категорији: повремено потраживање и повремено испуњење.²⁰ Различити третман од повремених потраживања имају и отплате у обrocима, као и друга делимична испуњења.

У складу са напред изнетим општим карактеристикама повремених потраживања може се рећи да и потраживања настала по основу испоручене електричне и топлотне енергије спадају у ред повремених потраживања, јер она у највећем броју случајева доспевају месечно, дакле у тачно одређеним временским размацима.

Ни са гледишта одредбе која регулише признаницу у Закону о облигационим односима (чл. 321, ст. 4), не може се извући закључак о различитом третману повремених потраживања и тзв. „потраживања која се повремено обрачунавају“ у која су само примера ради (*exempli causa*) побројана потраживања која настају утрошком електричне енергије или воде, или употребом телефона.²¹ Посматрано са становишта општег принципа да су повремена потраживања она која доспевају годишње и у краћим временским размацима, у том смислу тзв. „потраживања која се повремено обрачунавају“ могу чинити само подврсту повремених потраживања, никако потраживања која имају другачију правну природу. Вероватно је да је једини разлог законодавца за прављење дистинкције између ова два појма у томе што се тзв. „потраживања која се повремено обрачунавају“ обрачунавају само повремено, најчешће у месечним размацима, док је нпр. обрачун закупнине, која је у датој законској одредби исто само примера ради наведена као повремено потраживање, могућ повремено али и у једном укупном износу.²²

Ни различитост у прописивању рокова застарелости повремених потраживања где се предиђа застарни рок од три године и прописани петогодишњи рок застаре самог права из којег проистичу повремена потраживања,²³ у односу на једногодишњи рок застарелости потраживања насталих за испоручену електричну и топлотну енергију и др.,²⁴ не значи да потраживања за испоручену електричну и топлотну енергију не спадају у повремена потраживања. Једногодишњи рок застарелости предвиђен је као *lex specialis* у односу на застарни рок других повремених потраживања, јер се односи на тачно одређена и врло спец-

20 В. Круљ, *нав. дело*, стр. 845.

21 В. Круљ, *нав. дело*, стр. 783. Он наводи да су у датој законској одредби наведена, примера ради, повремена давања по основу закупа (закупнина), утрошка електричне енергије, воде или употребе телефона. Може се узети и радио-телевизијска претплата и слично.

22 Закон о облигационим односима, чл. 375.

23 Закон о облигационим односима, чл. 373, ст. 1.

24 Закон о облигационим односима, чл. 378.

ифична повремена потраживања, у којима се најчешће ради о пружању комуналних и других сличних услуга од стране јавних предузећа приватним домаћинствима и другим корисницима.²⁵ Све те услуге теку континуирано, па је неопходно што пре ова потраживања реализовати, превасходно због правне сигурности у промету. А и у дужниковом је интересу да се не мора у дугим роковима обавезивати чувањем доказних исправа и рачуна.²⁶ Ово из разлога што би доказивање после дужег периода дужнику било отежано и у случају када обавезе уредно измирује. Додатну потврду исправности оваквог тумачења доприноси и чињеница да потраживања настала по основу електричне и топлотне енергије за правна лица застаревају у року прописаном за застару међусобних потраживања из уговора о промету роба и услуга, односно у року од три године од доспелости обавезе.²⁷ Према предузетницима се примењује општи, десетогодишњи рок застарелости.²⁸ Дакле, то што је рок застаре за потраживања по основу електричне и топлотне енергије различито одређен у односу на физичка лица, правна лица и предузетнике, не значи да због тога ова потраживања треба другачије третирати од повремених потраживања.

Оправданом сумњом може бити обавијена и тврдња да потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије не представљају повремена потраживања из разлога што њихова висина није унапред позната, већ се она уобичајено обрачунавају на месечном нивоу. За разлику од њих станарина, закупнина и друга давања су повремена потраживања јер је њихова висина унапред позната.²⁹ Озбиљно је питање да ли овакав правни аргумент има утемељење у позитивноправним нормама облигационог права. Није ваљано посматрати да се сваки месечни или други периодични обрачун утрошене електричне или топлотне енергије посматра као самостални уговорни однос. Испоручилац и корисник ових видова енергије стоје у једном уговорном односу трајнијег карактера.

Напослетку, вреди се критички осврнути и на аргументацију која је можда пре двадесетпет година била главни мотив заузимања јединственог

25 С. Перовић, *нав. дело*, стр. 787.

26 *Ibid.*

27 Закон о облигационим односима, чл. 374. Извор из судске праксе: Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. бр. 4735/2012 од 13.2.2013. године; Пресуда Вишег трговинског суда Пж. 6583/2008 (1) од 25.12.2008. године.

28 Закон о облигационим односима, чл. 371. Извор из судске праксе: Пресуда Вишег суда у Ваљевоу, Гж. бр. 21/2011 од 19.01.2011. године; Пресуда Вишег трговинског суда Пж. бр. 11814/2005 од 1.2.2006. године; Решење Врховног суда Србије, Прев. бр. 168/2003 од 15.1.2004. године.

29 *Радни материјал са Двадесетипрвог савештовања судија привредних судова Републике Србије*, Златибор, 2013. године, стр. 62–63.

става судске праксе да се потраживања по основу електричне и топлотне енергије третирају изван природе повремених потраживања, а манифестована је у речима да „захуктала инфлација и висока каматна стопа значе погодност неуредним дужницима на штету пружаоца ових услуга“.³⁰ У данашње време не само тежње ка остваривању принципа еквивалентности, тог темеља облигационог права, већ можда и давању преваге у заштити широке масе корисника услуга кроз развој права о заштити потрошача, овакав аргумент судске праксе никако не може опстати. Штавише, посматрано кроз лупу правне умности, овакво образложење би се једино могло сматрати реликтом историје које води привилеговању испоручилаца у односу на кориснике, све до нивоа фаворизовања њиховог монополског положаја науштрб правне једнакости.

III Доцња дужника са испуњењем обавезе по основу испоручене електричне и топлотне енергије

1. Општи осврт на доцњу дужника

Дужник у облигационом односу своју обавезу ваља испунити у року одређеном за испуњење. Уколико то не учини или испуњење своје обавезе макар благовремено не понуди он запада у дужничку доцњу.³¹ О доцњи се не може говорити ако је обавеза испуњена макар и мањкаво. Уколико рок за испуњење обавезе дужника није одређен, наступање доцње претпоставља два услова: да је потраживање од њега доспело и да га је поверилац опоменуо, тј. позвао да своју обавезу испуни.³² Позив за испуњење обавезе може бити учињен усмено или писано, судским или вансудским путем.³³

Да би корисник испоручене електричне или топлотне енергије запао у доцњу са извршењем своје обавезе плаћања дуга за извршену испоруку, неопходно је да му испоручилац уредно достави рачун о утрошеној електричној енергији и позив да у одређеном року своју обавезу изврши.

Често се у пракси поводом достављања рачуна за електричну и топлотну енергију дешава да корисницима не буде уредно извршена достава на договорену адресу. Разлог тога може бити пропуст испоручиоца, односно достављача. Могућно је и да корисник избегава да прими рачун. У сваком случају, последице неуредног достављања углавном сно-

30 *Билићен судске праксе Врховној суда*, бр. 3/2008, Београд, стр. 83.

31 Закон о облигационим односима, чл. 324, ст. 1.

32 С. Перовић, *нав. дело*, стр. 726.

33 Закон о облигационим односима, чл. 324, ст. 2.

си испоручилац електричне и топлотне енергије.³⁴ Ово из разлога што због обимности корисника у већини случајева достављање рачуна није ни могуће извршити у складу са правилима општег управног поступка на чије поштовање су испоручиоци ових облика енергије обавезни,³⁵ а која једино нуде сигурност испоручиоцу да је кориснику достављање извршено уредно.³⁶

Уколико корисник електричне или топлотне енергије не спори да је примио рачун којим је обрачуната потрошња за одређени период коришћења, пада у доцњу са извршењем обавезе по истеку рока за испуњење обавезе назначеном у рачуну.³⁷ Међутим, када дужник оспорава да му је испоручилац електричне или топлотне енергије уредно доставио рачун за испуњење, пашће у доцњу са извршењем своје обавезе плаћања дуга тек када га поверилац позове да испуни обавезу. На испоручиоцу електричне или топлотне енергије је терет доказивања да је кориснику уредно достављен рачун, односно да је уредно позван да своју обавезу изврши. Али, како се достављање у пракси не врши применом правила о општем управном поступку то је тешко доказати да је корисник уредно позван да своју обавезу изврши пре момента иницирања судског поступка, односно поступка принудног намирења од стране надлежног извршитеља.

2. Осврт на питање доцње са извршењем обавезе плаћања утрошене топлотне и заједнички утрошене електричне енергије на територији града Београда

За територију града Београда на снази је посебна Одлука о начину плаћања комуналних услуга.³⁸ Овом одлуком прописује се начин на-

34 Закон о општем управном поступку (*Сл. лист СРЈ*, бр. 33/97 и 31/2001 и *Сл. лист РС*, бр. 30/2010), у чл. 85, прописује поступање и у случају одбијања пријема.

35 Закон о општем управном поступку, чл. 2.

36 Достављање у општем управном поступку регулисано је одредбама чл. 71–88 Закона о општем управном поступку.

37 Пресуда Привредног апелационог суда Пж. бр. 2502/14 од 13.8.2014. године. Цитат: „Основано се у жалби тужиоца истиче да ни у приговору против решења о извршењу, ни у каснијем току парничног поступка, тужени није оспорио чињеницу да је примио утужене рачуне (за испоручену топлотну енергију) и да су обавезе по рачунима доспеле у свему како је назначено у фактурама, па да је првостепени суд у тој ситуацији погрешно применио правила о терету доказивања из чл. 228 и 231 Закона о парничном поступку, налазећи да тужилац није доказао да је спорне рачуне доставио пре иницирања поступка, те погрешно одлучио о захтеву тужиоца за исплату затезне камате на досуђени износ главног дуга применом одредбе става 2, уместо става 1 чл. 324 Закона о облигационим односима, у вези члана 277 ст. 1 истог закона.“

38 Одлука о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда (*Сл. лист града Београда*, бр. 24/2003, 11/2005, 2/2011 и 34/2014).

плате побројаних комуналних производа и услуга, између осталог и за топлотну енергију за загревање просторија и за припрему потрошне топле воде, као и заједнички утрошену електричну енергију.³⁹ Њоме се не регулише начин наплате утрошене електричне енергије за домаћинства и привредне субјекте, већ у односу на њих примењују опште норме облигационог права.

Одлуком се дефинише да се јединствене уплатнице за текући месец од стране предузећа за обједињену наплату комуналних услуга достављају корисницима месечно и то најкасније до краја месеца. Корисници комуналних услуга који не добију уплатницу до петнаестог у текућем месецу за претходни месец, дужни су да на шалтерима пословних јединица предузећа за обједињену наплату прибаве – обезбеде одговарајућу уплатницу.⁴⁰

Напред поменуто задужење корисника комуналних услуга, који не добију уплатницу до петнаестог у месецу да исту прибаве на шалтеру надлежног предузећа за обједињену наплату, изнедрило је став у делу судске праксе да је овде реч о тзв. „законској доспелости, а у вези са тиме и о законској доцњи“.⁴¹ Закључује се надаље да корисник услуге, у евентуалном поступку принудне наплате дуга за извршену услугу, не може истицати да му рачуни нису уручени пре иницирања поступка, те у вези са тим оспоравати доспелост истих. Из тог разлога, рачуни у којима је извршен обрачун накнаде за извршену услугу доспевају са датумом који је назначен на истима.⁴²

Посматрано са становишта општих норми облигационог права, напред изнет став судске праксе може макар у теорији изнедрити бројне полемике. Главну дилему свакако представља приступ којим се сматра да се дужност преузимања рачуна на шалтеру надлежног предузећа, дефинисана подзаконским актом, изједначава са уредним позивањем дужника да своју обавезу изврши о доспелости.

Напред изнетим тумачењем долази до дерогирања законске норме подзаконским правним актом, јер обавеза уредног позивања корисника од стране испоручиоца комуналних услуга да о доспелости изврши плаћање дуга, у случају када корисник није примио рачун, законом је прописана.⁴³ Тако се она не може нарушавати актом мање правне снаге.

39 Одлука о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда, чл. 1.

40 Одлука о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда, чл. 15.

41 Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 12525/2010 од 27.1.2011. године. Слично: Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 3541/2012 од 20.2.2013. године.

42 Сентенца преузета из базе судске праксе: <http://www.paragraf.rs/>, поводом питања: *Законска доспелост рачуна за комуналне услуге*.

43 Закон о облигационим односима, чл. 324, ст. 2.

Кршење дужности корисника услуга да прибави рачун на шалтеру надлежног предузећа никако не може сматрати уредним позивом од стране испоручиоца за испуњење обавезе. За тај пропуст корисника може бити прописана каква друга санкција, али се не може кршењем дужности прописане датим подзаконским актом дерогирати законска обавеза достављања уредног позива кориснику од стране испоручиоца да своје дуговање измири.

Отуда је, макар са теоријскоправне тачке гледишта, можда ваљаније тумачити да је испоручилац услуга, и поред пропуста корисника да преузме рачун на шалтеру надлежног предузећа, у обавези да позове корисника да своју обавезу испуни о доспелости. Тек би се по уредном позивању за извршење обавезе могло сматрати да је корисник дошао у доцњу са испуњењем своје обавезе.

IV Обрачун затезне камате на потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије

1. О затезној камати уопште

Камата је надокнада на коју поверилац има право због тога што је лишен извесне своте новца коју му неко дугује, под условом да се та надокнада одређује према висини дуга и према времену његовог трајања.⁴⁴ Обзиром да, правно гледајући, камата представља цивилни плод (*fructus civilis*) и да се везује претежно за новчану обавезу, онај ко камату дугује не мора новац користити, већ је довољно да је био у могућности да га користи и да је неизвршењем своје обавезе ускратио право повериоцу на његово коришћење. Ипак, напред изнето не искључује и постојање камата код неновчаних обавеза.⁴⁵

Обзиром на широко поље примене и различите циљеве које остварује, постоје различите врсте камата. Но, најзначајнија подела јесте по начину њеног постанка, где се камата дели на уговорну и законску. Код новчаних обавеза важи опште правило да дужник у доцњи дугује поред главнице, одређену затезну камату или мораторни интерес, без обзира да ли је поверилац због тога претрпео штету.⁴⁶ Задоцњење у исплати новчаног дуга *ipso facto* ствара обавезу дужника да исплати законом предвиђену камату и кад она није посебно уговорена.

44 Према: Ј. Радишић, *нав. дело*, стр. 65, дефиниција Von Thur-Peter, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts*, Zurich, 1974, стр. 68.

45 М. Радовић, *Правни шрејман камаџе у сџечајном постојуйку*, преддокторски рад, Архива Правног факултета Универзитета у Београду, стр. 4.

46 Закон о облигационим односима чл. 278.

Потраживање затезне камате не настаје у одређеном тренутку, већ постепено, све док постоји потраживање главнице. Затезна камата се може потраживати одмах по њеном настанку, те се и њена исплата може одмах захтевати. Она не може настати уколико не постоји главно потраживање, што говори да је затезна камата у односу на главницу споредна, зависна, акцесорна обавеза. С друге стране затезна камата је једно право поверилаца кога се они могу одрећи, али искључиво и изричито, јер изостављање затезне камате не значи и истовремено одрицање од исте. Висина стопе затезне камате регулише се посебним законом.⁴⁷

Од затезне камате, коју плаћа дужник новчане облигације који је у доцњи, ваља разликовати уговорну, за чије је установљење неопходна сагласност воља, а њена висина не може бити већа од законом прописане. У случају када ове две врсте камата коинцидирају, а уговорна камата је виша од затезне, дужник и за време доцње плаћа уговорну камату, а уколико је иста нижа од затезне, дужник је у обавези да у доцњи плаћа затезну камату.

У случају доспелости затезне камате, уколико је неисплаћена, по правилу се не може претворити у капитал који опет доноси камату, односно не може се од дужника захтевати да плати камату на камату (анатоцизам).⁴⁸ Ипак, забрана камате на камату у нашем праву трпи извесна ограничења. Код кредитног пословања банака и других банкарских организација одредбе о забрани анатоцизма нису у примени. Такође, на износе неисплаћене камате може се захтевати затезна камата, али само од дана кад је суду поднесен захтев за њену исплату (процесна камата).⁴⁹ Тиме се не може позивати на забрану анатоцизма дужник који је не само неуредан, већ је дозволио да се против њега поведе судски поступак. У стабилним привредним системима постојано је и ограничење да кад свота доспеле а неисплаћене затезне камате достигне главницу, камата престаје тећи.⁵⁰ Због економске нестабилности у нас и високе стопе инфлације брисан је овај, раније постојећи, законски пропис.

На повремена доспела новчана давања прописано је да затезна камата тече од дана кад је суду поднесен захтев за њихову исплату.⁵¹

47 У нашем праву то питање је регулисано Законом о висини стопе затезне камате (*Сл. лист СРЈ*, бр. 9/01 и *Сл. гласник РС*, бр. 31/11) за период обрачуна затезне камате до 25.12.2012. године, а надаље се обрачун врши у складу са Законом о затезној камати (*Сл. гласник РС*, бр. 119/2012).

48 С. Перовић, *нав. дело*, стр. 801.

49 Д. Вељковић, *Облигационо право кроз коментар Закона о облигационим односима*, Пословни биро д.о.о., Београд, 2005, стр. 310.

50 М. Радовић, *нав. дело*, стр. 5.

51 Закон о облигационим односима чл. 279, ст. 3.

2. Обрачун затезне камате на потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије у нашој пракси

Предузећа за испоруку електричне и топлотне енергије у нас, било она организована као јавна или у другој правној форми, готово увек врше обрачун затезне камате по истеку рока за испуњење обавезе назначеног у самом рачуну. Обрачун врше самостално, без икаквог приказа путем којих прописа и којом методом је вршен обрачун затезне камате. Потом се најчешће обрачунати износ затезне камате придодaje главници за дуговање у наредном периоду обрачуна, па се и на тај свеукупни износ поново обрачунава затезна камата.⁵²

Свему томе треба придодати и чињеницу да у евентуалном поступку отпочињања принудне наплате потраживања за неисплаћену електричну или топлотну енергију, као веродостојна исправа доставља се „извод из пословних књига за извршене комуналне и сличне услуге.“⁵³ При том, поред износа потраживања наведеног у изводу из пословних књига који већ у себи садржи износе једнострано обрачунате затезне камате од стране испоручиоца, при иницирању поступка извршења на основу веродостојне исправе, испоручиоци електричне и топлотне енергије и на тај износ потраживања поново опредељују захтев за исплату затезне камате почев од дана утужење до исплате, и то за сваки обрачунски период засебно.⁵⁴

Напред изнетим поступањем вишеструко се крше опште норме облигационог права о затезној камати,⁵⁵ као и прописи којим се штите

52 Примера ради, за неплаћени рачун од 1.000,00 динара за утрошену електричну или топлотну енергију за месец јануар, обрачунава се затезна камата због неплаћања јануарског рачуна, нпр. у износу од 100,00 динара, приликом испостављања рачуна за фебруар месец. Уколико би се десило и да се фебруарски рачун чија главница нпр. износи 1.000,00 динара за месец фебруар + 1.000,00 дуг главнице за месец јануар + 100,00 обрачуната затезна камата за месец јануар, затезна камата за у наредном месечном рачуну обрачунавала би се на износ од 2.100,00 динара. Тако се на већ обрачунату камату од поменутих 100,00 динара поново обрачунавала затезна камата у наредном обрачунском периоду.

53 Закон о извршењу и обезбеђењу (*Сл. гласник РС*, бр. 31/2011, 99/2011 – др. закон, 109/2013 – одлука УС, 55/2014 и 139/2014), чл. 18, ст. 2, тач. 4.

54 Видети примера ради: Закључак о извршењу Извршитеља Исидоре Ранковић 8.И.ИВК.1652/2014 од 11.2.2014. године, по којем је дозвољено извршење за сваки појединачни рачун који већ у себи садржи обрачунату затезну камату, па је и на те износе за сваки обрачунски период дозвољено извршење за затезну камату почев од дана подношења предлога за извршење до исплате.

55 Видети: Закон о облигационим односима, чл. 279, ст. 3 и чл. 277, ст. 1; Одредбе Закона о висини стопе затезне камате (2001), за период обрачуна до 25.12.2012. године (када је овај законски пропис престао да важи), као и одредбе важећег Закона о затезној камати (2012).

потрошачи од пружаоца услуга од општег економског интереса.⁵⁶ Може се оправдано поставити питање да ли се оваквим поступањем крше и норме о забрани злоупотребе доминантног положаја на тржишту.⁵⁷

Обрачуном затезне камате на већ обрачунату камату крше одредбе Закона о облигационим односима посвећене забрани камате на камату.⁵⁸ Самовољним и противправним обрачуном затезне камате од стране испоручиоца електричне и топлотне енергије оставља се ван очију корисника метод обрачуна камате⁵⁹ и рачунска ваљаност обрачуна.

У прилог напред изнетог аргументацији треба поменути и да с друге стране предметног облигационог односа стоје корисници, у већини потрошачи, који немају довољног правног знања за уочавање ових неправилности у обрачуна затезне камате, па махом остају оштећени а да тога нису ни били свесни. Чак и у ситуацијама када су осведочени примери ваљаних приговора на исправност рачуна, од стране испоручиоца услуга у већини случајева нису уследили никакви одговори на уложене приговоре.⁶⁰

При том, кориснике ових видова енергије, који имају статус потрошача,⁶¹ штити и закон о заштити потрошачких права који прописује да када потрошач касни са плаћањем, обрачунате накнаде за закаснела плаћања морају бити у складу са трошковима и трговац не сме обрачунавати камату на заостали дуг супротно принудним прописима, а нарочито закону који уређује камату.⁶² Међутим, фактичко поступање испоручиоца електричне и топлотне енергије одступа од матаријалноправних прописа о камати, те готово сваког потрошача чини угроженим, у смислу закона о заштити права потрошача.⁶³

56 Закон о заштити потрошача (*Сл. гласник РС*, бр. 62/2014, даље у фуснотама: Закон о заштити потрошача), чл. 5, ст. 1, тач. 24.

57 Закон о заштити конкуренције (*Сл. гласник РС*, бр. 51/2009 и 95/2013).

58 Закон о облигационим односима, чл. 279, ст. 1.

59 Потпуно је нејасно да ли се затезна камата обрачунава применом конформне методе обрачуна или методом простог интересног рачуна (пропорционалним методом). Одлуком Уставног суда Иуз бр. 82/2009 од 12.7.2012. године (*Сл. гласник РС*, бр. 73/2012), проглашен је неуставним обрачун затезне камате применом конформне методе, прописан у чл. 3, ст. 1 Закона о висини стопе затезне камате.

60 Поред осведочавања оваквог поступања од стране бројних испитаника и сам аутор је у више наврата улагао приговор на исправност рачуна издатих за утрошену електричну и топлотну енергију у погледу затезне камате, за период почев од 2012. године па надаље, али ни поводом једног приговора није уследио одговор.

61 Закон о заштити потрошача, чл. 5, ст. 1, тач. 1.

62 Закон о заштити потрошача, чл. 91, ст. 4.

63 Закон о заштити потрошача, чл. 84, ст. 1.

3. Компаративни приказ обрачуна затезне камате на потраживања за испоручену електричну и топлотну енергију

Готово све земље у окружењу имају сличну судску праксу по питању обрачуна затезне камате на потраживања за испоручену електричну и топлотну енергију. Главни разлог тога јесте што су у суштини преузеле облигациони закон који је важио у време бивше СФРЈ. И судска пракса из које произлази третман потраживања за испоручену електричну и топлотну енергију изван повремених потраживања датира из тог времена. Црногорски облигациони закон на идентичан начин регулише питања повремених потраживања.⁶⁴ И у пракси се затезна камата обрачунава почев од доспелости сваког рачуна појединачно.⁶⁵

У Републици Српској, основица за обрачун затезне камате у пракси је дуг по основу испоручене електричне енергије, назначен на испостављеном рачуну. Затезна камата на кашење у плаћању рачуна обрачунава се почев од првог наредног дана након дана назначеног на рачуну као крајњи рок за плаћање па све до дана исплате, али се не може обрачунати за период у коме тече рок за плаћање рачуна, ни од дана читавања, нити израде рачуна.⁶⁶ Надаље се истиче да политика обрачуна камате крајњим купцима мора бити правична и недискриминирајућа, заснована на фер принципима тржишног пословања, а обрачун камате мора бити у складу са облигационим законом,⁶⁷ законом који уређује заштиту потрошача⁶⁸ и законом који уређује висину каматне стопе. Међутим, како су одредбе облигационог закона Републике Српске идентичне нормама нашег облигационог права у погледу повремених потраживања, остаје отворено питање да ли се третирање потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије изван природе повремених

64 Закон о облигационим односима Црне Горе (Сл. лист Црне Горе, бр. 47/08 и 04/11), чл. 286, чл. 329, ст. 4, и чл. 381.

65 Према Водичу кроз изглед рачуна издатом од стране Електропривреде Црне Горе предвиђено је да се затезна камата обрачунава на претходни дуг за рачун старији од тридесет дана. Централна банка Црне Горе полугодишње одређује камату и објављује у Службеном листу Црне Горе. Извор: http://www.epcg.com/sites/epcg.com/files/multimedia/gallery/files/2013/08/pojasnjenje_racuna.pdf.

66 У Републици Српској је Регулаторна комисија за електричну енергију Републике Српске донела посебан Закључак у вези са обрачуном камата на потраживања по основу испоручене електричне енергије од 11.5.2006. године, а у складу са Законом о електричној енергији (Сл. гласник РС, бр. 66/02, 29/03, 86/03, 111/04), чл. 24, алинеја 5.

67 Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ), бр. 29/78, 39/85, 45/86 и 57/89 и Сл. гласник Републике Српске, бр. 17/93, 2/96, 39/03 и 74/04).

68 Закон о заштити потрошача у Босни и Херцеговини (Сл. гласник БиХ, бр. 25/06).

потраживања може сматрати усаглашеним са нормама облигационог закона. Или такво поступање чини више тежњу да се утабаним стазама већ раније установљене судској праксе заштите испоручиоци ових видова енергије, који послују углавном под контролом државе.⁶⁹

Република Хрватска на идентичан начин регулише обрачун затезне камате на потраживања по основу електричне и топлотне енергије.⁷⁰ Но, специфичност хрватског облигационог закона огледа се у томе што су одредбе којим се прописује да се на повремена потраживања камата обрачунава почев од подношења захтева суду брисане.⁷¹ Отуда у Републици Хрватској питање правне природе потраживања насталих за испоручену електричну и топлотну енергију губи на значају. Идентична је ситуација и са важећим Облигационим закоником Републике Словеније.⁷²

4. Обрачун затезне камате на потраживања за испоручену електричну и топлотну енергију у нашем позитивном праву

Устаљено чињење испоручилаца електричне и топлотне енергије у Републици Србији указује да самовољно обрачунавање затезне камате од стране испоручилаца озбиљно одступа од позитивноправних норми нашег облигационог права. Уколико се по својој правној природи потраживање настало по основу испоручене електричне и топлотне енергије посматра као повремено потраживање, затезна камата тече тек од дана када је суду поднесен захтев за њихову исплату.⁷³ У том смислу испоручиоци не би имали никакво право да самовољно обрачунавају

69 Пресуда Врховног суда ФБиХ 15/01 од 20.3.2001. године „На потраживања накнаде за испоручену електричну енергију која се обрачунава месечно, затезна камате тече од доспијећа рачуна за плаћање... Ово стога што се не ради о повременим унапријед утврђеним новчаним давањима, већ о сукцесивним периодичним обрачунима цијене за електричну енергију која се континуирано испоручује.

70 Примера ради: Пресуда Опћинског суда у Вараждину од 13.1.2015. године; Пресуда Високог трговачког суда Републике Хрватске Пж. 4594/05-3 од 9.8.2005. године.

71 Видети: *Zakon o obveznim odnosima* – преčišćени текст (*Narodne novine Hrvatske*, бр. 35/2005, 41/2008 и 125/2011), чл. 31.

72 *Obligacijski zakonik* – урадно преčišćено беседило (*Uradni list RS*, št. 97/2007), чл. 375. Службени пречишћени текст Облигационог законика сачињен је сагласно одредби чл. 153 Пословника државног збора (парламента) од стране Државног збора Републике Словеније 27. септембра 2007. године, а обухватио је: Облигациони законик (2001), Одлуку Уставног суда Републике Словеније (2006), Аутентично тумачење чл. 195 Облигационог законика (2004) и Закона о изменама и допунама Облигационог законика (2007)

73 *Zakon o obligacionim odnosima*, чл. 279, ст. 3.

затезну камату за период пре него што иницирају поступак принудне наплате код суда, односно извршитеља, јер уколико би се потраживање на основу испоручене електричне и топлотне енергије сматрало повременим потраживањем, њихов дужник би задоцнио са испуњењем обавезе тек даном иницирања поступка принудне наплате пред судом или извршитељем.

Овакав приступ би се у времену тежње за достизањем правне једнакости у облигационим односима, чак и нарочите заштите слабије стране попут потрошача, сматрао можда најправичнијим. Не постоји ниједан ваљан и оправдан разлог због којег би се привилеговали испоручиоци електричне и топлотне енергије на уштрб корисника. Посматрањем потраживања за испоручену електричну и топлотну енергију као повремених и давањем права на затезну камату тек од момента утужења, поспешује се правна сигурност, јер се испоручиоцима пружа могућност да савременим средствима принудног извршења ажурније утужују ненаплаћена потраживања. То би можда било корисније и са аспекта општег друштвеног интереса, јер би се спречило да неажурним поступањем испоручилаца електричне и топлотне енергије бројна потраживања застаре због једногодишњег рока застарелости применљивог у већини случајева. Такође, обрачунавањем затезне камате почев од дана утужења спречила би се свака сумња у правилност обрачуна затезне камате.

С друге стране, чак и ако би се посматрало потраживање по основу електричне и топлотне енергије из једног обрачунског периода као самостално потраживање, евентуалним оспоравањем пријема позива за испуњење обавезе пре момента утужења, у највећем броју случајева би испоручиоци имали право на затезну камату тек од момента подношења предлога за принудно извршење надлежном извршитељу.⁷⁴

V Застарелост затезне камате на потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије

Услед невршења права повериоца, односно нетражења наплате потраживања у оквиру законом одређеног времена након његове доспелости, права повериоца подложна су застарелости. Застарелост дакле зависи од протока времена прописаног за застарелост, невршења права повериоца у том року, а значајно је и када дужникова обавеза доспева, јер од тог рока почиње тећи рок застарелости.⁷⁵ Поред главног подложна су застарелости и споредна потраживања, попут затезне камате.

74 Закон о облигационим односима, чл. 324, ст. 2.

75 Из образложења Пресуде Привредног апелационог суда Пж. 12281/10 од 3.11.2011. године: „Доспелост обавезе и доцња у испуњењу нису идентични појмови и не

Са становишта правне теорије и наше судске праксе искристалисала су се три различита случаја у којима се, иначе, питање застарелости затезне камате може поставити.⁷⁶ Ово из разлога што се у нашем облигационом закону одредбе о застарелости затезне камате најпре регулишу код споредних потраживања,⁷⁷ а потом и у одредбама о застарелости повремених потраживања.⁷⁸ Та три случаја односе се на застарелост затезне камате у случају кад застари главно потраживање, застарелост затезне камате у случају кад главно потраживање престане испуњењем у доцњи и трећи случај се односи на застарелост затезне камате у случају кад главно потраживање није застарело нити је престало испуњењем.⁷⁹

У случају када застари главно потраживање, увек и без изузетка, застарева и потраживање затезне камате, с обзиром на свој акцесорни карактер. Поводом питања застарелости камате у случају кад главно потраживање престане испуњењем у доцњи постојана је у правној теорији и пракси дилема о застарелости затезне камате. Иако је у судској пракси доминантан став да се у овом случају ваља применити рок застарелости затезне камате предвиђен за повремена потраживања, након изношења детаљне аргументације одређених угладних правних теоретичара ваљало би и у овој чињеничној ситуацији приклонити се ставу да и овде затезна камата застарева као споредно потраживање, односно према роковима предвиђеним за застаревање главног.⁸⁰ И када главно потраживање није застарело, затезна камата, као споредно тражење, не

подударају се у потпуности. Тачно је да дужник долази у доцњу тек када га поверилац позове на испуњење обавезе за коју рок претходно није уговорен или прописан. Наступање доцње треба разликовати од почетка тока рока застарелости, јер рок застарелости почиње да тече независно од доцње дужника и то све од оног момента од ког се поверилац дужнику може обратити захтевом за плаћање, а тај рок приписан је чл. 314 а не чл. 324 Закона о облигационим односима.“

76 Ђ. Николић, „Затарелост затезне камате“, *Правни живоић*, бр. 10/2012, стр. 516.

77 Закон о облигационим односима, чл. 369. „Кад застари главно потраживање, застарела су и споредна потраживања“.

78 Закон о облигационим односима, чл. 372, ст. 1.

79 Ђ. Николић, *ibid.*

80 Детаљну правну аргументацију у прилог оваквог становишта износи Ђ. Николић у чланку: „Затарелост затезне камате“ (стр. 520-527), који указује на неприхватљивост третирања затезне камате као повременог потраживања у овој ситуацији јер: 1) „ни једном законском одредбом се не предвиђа да потраживање затезне камате доспева годишње или у краћим временским размацима, што је иначе законска одлика повремених потраживања“; 2) став да се до исплате главног потраживања затезна камата третира као споредно потраживање, а након тога као главно „је нелогичан и неприципијелан, јер се промена правне природе затезна камате не може објаснити тиме што је дужник исплатио главну обавезу у доцњи“; 3) „Трећа примедба односи се на ничим оправдану и неприципијелну разлику између застарелости новчаних и новчаних потраживања, која прилази из примене става да затезна камата има карактер повременог потраживања.

застарева у року прописаном за застару повремених потраживања већ дели судбину главног.⁸¹

У духу напред изнетог, може се слободно рећи да затезна камата на потраживања настала поводом испоручене електричне и топлотне енергије застарева у року од годину дана од доспелости, када су ова потраживања опредељена према физичким лицима.⁸² Затезна камата за потраживања настала по основу електричне и топлотне енергије између правних лица застарева у року прописаном за застару међусобних потраживања из уговора о промету роба и услуга, односно у року од три године од доспелости обавезе.⁸³ За застарелост затезне камате када су у питању предузетници примењује се општи, десетогодишњи рок застарелости.

VI Предлози будућих решења

Можда је најприкладније указати на дилеме поводом потраживања по основу електричне и топлотне енергије управо у време јавног расправљања о донетом Преднацрту Грађанског законика Републике Србије.⁸⁴ У предлозима изнетим у Преднацрту, који су свакако усмерени ка усавршавању и допуни важећег законодавног акта, нема готово никаквих измена у погледу регулативе посвећене повременим потраживањима.⁸⁵ Уколико такво стање остане непромењено и у будућем Грађанском законнику опстале би све дилеме везане за потраживања поводом испоруке електричне и топлотне енергије.

Отуда је корисно изнети неколико предлога, о којима би се могло расправљати и који би можда утабали пут ка отклањању постојећих дилема. У том смислу, првенствено би ваљало указати на потребу дефинисања појма повремених потраживања.

Уколико се стане на становиште да потраживања по основу електричне и топлотне енергије не би требало третирати као повремених потраживања, потребно је јасно указати да се ова потраживања и њима слична, не убрајају у ред повремених.

Треба поменути и могућност да се брише законска норма којом је прописано да се на повремених потраживања камата обрачунава почев од

81 Ђ. Николић, *ibid.*

82 Закон о облигационим односима, чл. 378.

83 Закон о облигационим односима, чл. 374.

84 Одлуком Владе Републике Србије (*Сл. гласник РС*, бр. 104/06), образована је Комисија за израду Грађанског законика. Наведена Комисија је у току 2009 године обнародовала другу књигу Преднацрта Грађанског законика, која се односи на облигационе односе.

85 Видети: Преднацрт Грађанског законика, чл. 314, ст. 3; чл. 362, ст. 4 и чл. 419.

подношења захтева суду, односно надлежном извршитељу.⁸⁶ Међутим, дискутабилно је да ли би овакав приступ допринео правне сигурности. У том случају би се питање доспелости потраживања за испоручену електричну и топлотну енергију по месечним обрачунима нарочито актуелизовало. Изнетом ваља придодати и констатацију да се у савременим условима посебна пажња усмерава ка заштити права потрошача и питањима сузбијања нелојалне конкуренције, а не ка фаворизовању доминантније стране у облигационом односу.

VII Закључак

Наспрам становишта судске праксе која потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије сврстава у категорију тзв. потраживања која се повремено обрачунавају, изнета је аргументација која иде у прилог третирању ових потраживања као повремених. У том контексту затезну камату на ненаплаћена потраживања по поменутом основу испоручиоци могу остварити од момента подношења предлога за извршење.

Обрачуном затезне камате почев од доспелости сваког рачуна за испоручену електричну и топлотну енергију нарушава се наш облигациони закон. Овакаво чињење ствара и практичне проблеме поводом питања падања дужника у доцњу са извршењем обавезе. Нарочито због тога што је тешко доказиво да је испоручилац уредно доставио кориснику рачун за испоручену електричну и топлотну енергију, па се у већини случајева моменат позивања корисника да изврши своју обавезу поклапа са датумом иницирања поступка принудног извршења код надлежног извршитеља. Исто се може рећи и поводом утврђивања момента позивања за извршење обавезе по основу испоручене топлотне и заједничке утрошене електричне енергије на територији града Београда. Независно од чињенице што је за ту територију подзаконским актом регулисана дужност корисника да када рачун не прими у прописаном року исти прибави на шалтеру надлежног предузећа, корисник и тада пада у доцњу са испуњењем обавезе тек по уредном позивању од испоручиоца, јер се не може угрозити примена Закона о облигационим односима актом мање правне снаге.

Специфичност питања затезне камате на испоручену електричну енергију огледа се и по питању њеног застаревања. Када главно потраживање није измирено, затезна камата делећи судбину главног, застарева у року предвиђеном за застарелост главнице. И када је главница исплаћена, затезна камата не губи карактер споредног потраживања. И

86 Закон о облигационим односима, чл. 279, ст. 3.

у том случају застарева у року предвиђеном за застару главног. Отуда није ваљано примењивати законске норме о застарелости повремених потраживања код оцене застарелости затезне камате.

Изнети закључци представљају један теоријскоправни приступ питању дефинисања правне природе потраживања по основу испоручене електричне и топлотне енергије, укључујући разматрање проблема који услед сложености њихове природе настају. Но, посебно је важно о овим неразјашњеним питањима утврдити несумњива, на закону заснована решења. Неизвесност у примени материјалног права од стране испоручилаца у облигацијама поводом испоруке електричне и топлотне енергије није прихватљива, јер понашање испоручилаца електричне и топлотне енергије често не бива оспоравано и потом осујећено правном санкцијом, па тако може доћи до нарушавања не само интереса корисника већ и самог објективног правног поретка.

Можда најприкладнији моменат за указивање на постојеће дилеме поводом потраживања по основу испоручене електричне енергије јесте ток јавне расправе о Преднацрту Грађанског законика Републике Србије. У том смислу, истицање потребе за јасним дефинисањем појма повремених потраживања нарочито добија на значају.

Marko RADOVIĆ

PhD Student at the Faculty of Law University of Belgrade

CLAIMS FOR DELIVERED ELECTRICITY AND HEAT

Summary

Calculation and payment claims for delivered electricity and heat are causing numerous dilemmas in jurisprudence and legal theory. The issues regarding delaying with fulfillment of obligations, interest calculating, obsolescence, are just some of the contentious matters, because there is no clear and indisputable answer. Most of the presented dilemmas are connected with a specific interpretation of the legal nature of those claims.

Hence, the main purpose of this article is to indicate the existence of legal dilemmas regarding the nature of the claims for delivered electricity and heat, and the consequences that impose the specific nature of these claims. The tendency will be focused on proposing answers to the exposed contentious legal

issues, or to indicate the directions towards possible ways of regulating this topic pro futuro.

The most appropriate place to indicate the current dilemmas regarding the claims for electricity and heat is a public discussion for the Draft Civil Code of Serbia. Thus, the presentation of certain proposals becomes more significant.

Key words: *claims, electricity, heat, interest.*